

דף הרה"בית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שדיט"א מרבני בית ההוראה הענייני ריבית

גליון ק"ט פרשת נצבים וילך - סליחות

נושאים השבוע בגליון
להחליף החוב באמצע ההלואה
ולבוד את המלוה בשנה טובה

פסקי הלכות

דינים שנוגעים לקראת ראש השנה

בשולחן ערוך מבואר שלא יקדים לו שלום.

כגון אם הלוח רוצה להתקשר למלוה לברך אותו בברכת שנה טובה, יש בזה איסור גמור של ריבית דברים.

אולם יש לחלק הענין:

א. כשעדיין לא החזיר לו את ההלואה.

אם אינו רגיל להתקשר אליו בכל שנה: בודאי יש בזה איסור.

אם רגיל להתקשר אליו כל שנה: מותר לו לכתחילה להתקשר אליו גם שנה זו שלוח ממנו מעות.

ב. אם כבר החזיר לו את הכסף.

להתקשר לברך שנה טובה למי שהלוה לו כסף במשך השנה, אבל כבר החזיר לו את החוב, אין איסור, ששייך בזה רק איסור ריבית מאוחרת, והקדמת שלום שזה אסור משום ריבית דברים לא אסרו חכמים רק בתקופה של ההלואה, אבל לאחר ההלואה אין איסור.

[אולם לא יאמר לו שמתקשר אליו לברך אותו על שעזר לו על ידי ההלואה, שיש אומרים שיש בזה איסור אפילו בריבית מאוחרת, שדוקא להקדים לו שלום ואינו מקשר להלואה, אין איסור רק בתקופה של ההלואה, אבל אם מפרש לו בפירוש שמתקשר בגלל ההלואה יש אומרים שיש איסור ריבית דברים אפילו לאחר שהחזיר לו את ההלואה, [כ"כ בחלקת בנימין סימן ק"ס ציונים אות ת"נ].

ג. ולענין מוסד צדקה שמנהל המוסד רוצה לשלוח איזה מתנה לנגיד אחד שהלוה סכום גדול למוסד, אם המוסד ירויח מזה, יש צדדים שיכול להקל שאין איסור ריבית דרבנן בהלואה לצורך מצוה, [שולחן ערוך הרב] אולם יש חולקים בזה, [משנ"ב] ואין כאן מקום להאריך.

דבר העורר

השבוע בפרשת השבוע אתם נצבים היום בלכם ... כל איש ישראל.

ובמדרש תנחומא [ב] וזה הלשון.

דבר אחר בלכם ערבים זה בזה, אפילו צדיק אחד ביניכם, בלכם עומדים בזכותו. ולא אתם בלבד, אלא אפילו צדיק אחד ביניכם, כל העולם פלו בזכותו עומד, שנאמר: וצדיק יסוד עולם [משלי י"ב]. וכשאחד מכם חוטא, כל הדור לוקה. וכן אתה מוצא בעכו, והא עין בן יוחנן מעל פתח ביתו ור' יוחנן כיון כו. בנדרת פראעניות מועטות, והדור נתפס בה. מנה טובה מרובה על אחת פמה וקמה. לכה נאמר: כל איש ישראל.

פירוש שהמדרש רוצה לפרש למה מונה מתחילה כל אחד ואחד ולבסוף כל איש ישראל, ותירצו שהכוונה שכל אחד מישראל יכול לזכות את כל העולם בזכותו. כשאדם יודע שבזכותו יכול להפך את כל העולם מבלא כשיש לו איזה חשב איסור כבר יכול בקל להתגבר על עצמו, שהרי אינו רוצה הלילה לקלקל לכל העולם, ולהפוך כשאחד מתגבר על הנסיון זוכה לכל העולם כולו, וידו רצון שנזכה לשנה טובה מבורכת.

הפינה של הילדים

להכין שנה טובה יותר יפה

יש הרבה ילדים שלפני ראש השנה מוכינים פרטיסי ברכה של שנה טובה ומחלקים לחברים להראות שמוכרבים אותם בברכת שנה טובה וראה בספר מנחה אפרים שפראש ח"ש אלא כשאחד יכתב מכתב לחברו יכתב בכתב יפה ויחלק פרטיסי יפה, ויחלק הפרטיסים האלו לחברים הקרובים שלו. יש ילד אחד שבמשך השנה האחרונה נתן לו הרבה פעמים בהלואה גוגואים, ועכשו רוצה לתן לו שנה טובה יפה, אלא ששואל אם יש בזה אסור ריבית מזה שנותן לו פרטיסי יפה עם ברכה מיוחדת לו.

תשובה

אם עדין לא החזיר לו את ההלואה, אסור לתן לו יותר יפה משאר החברים, משום אסור ריבית.

ואם כבר החזיר לו את כל הגוגואים שלוח מננו, כבר אין אסור ריבית מזה שנותן לו פרטיסי שנה טובה יפה, [מכיון שכבר החזיר את החוב אין אסור ריבית רק בנותן לו מתנה או כסף, ולא בשרק פותב לו שנה טובה יותר יפה].

מעשה בריבית

להפך את החוב של הלואה בדולרים שיהיה חוב על שקלים

אברך שאל: הוא לוו מחבירו סך של \$ 1,000 דולר, על מנת לפרוע לו בחזרה \$ 1,000 בזמן שביקש ממנו, [וכבר עבר תקופה מזמן ההלואה].

עכשיו שהמצב שערך הדולר בארץ ישראל עלה ועומד על קרוב 3800 ₪, ביקש ממנו המלוה שרוצה להפך את ההלואה על שקלים לפי השער של עכשיו שהדולר גבוה, שאפילו אם ירד הדולר אחר כך גם כן יחזיר לו סכום זה.

ובא לשאול אם יש בזה איסור ריבית, במה שמתחייב לשלם לו סך זה אפילו אם אחר כך לא יהיה ערך הדולר כל כך, או שאין בזה איסור ריבית ומותר לכתחילה.

תשובה

התשובה לגבי לוו ומלוה בארץ ישראל

קנין. אולם צ"ע לבאר איך יהפך החוב בלא קנין, ומכמה פוסקים שמעתי שמחייבים לעשות כן רק על ידי קנין, לכן לכתחילה בודאי יש לעשות קנין לזה.

ד. איך עושים קנין עם המלוה אם אינו נמצא באותו

מקום עם המלוה

אם הלקוח והמלוה נמצאים ביחד, יתן המלוה לקוח איזה חפץ שלו לקוח, [כליו של קונה, והמלוה הוא הקונה שהלקוח מתחייב ליתן לו 3,800 ₪, תמורת מה שהוא מוחל לו על החוב הישן של \$ 1,000].

ואם אינו נמצא ליד המלוה, יכול לעשות הקנין גם על ידי אחר, [כמבואר חושן משפט סימן קצ"ה ס"ג] והיינו שאדם אחר יתן לו חפץ שלו והלקוח יגביה אותו חפץ, ותמורת זה הוא מתחייב למלוה להחזיר לו חוב 3,800 ₪, ומדין זכין לאדם שלא בפניו, זוכה המלוה. [הוא מתחייב לאותו אחד ומדין עבד כנעני יכול אותו אחד לומר לא תחזיר לי אלא תחזיר למלוה]

ה. הלואה של שקלים אין להפוך להלואה על שאר מטבע רק

אם יש לו ללוה את כל הסכום.

[ואולם יש להבחין שדוקא הלואה של דולר להפוך לשקלים מותר, אבל אם היה להיפוך, שהיה חייב לחבירו [או ע"י הלואה, או על ידי שאר אופנים] סך 3500 ₪, ועכשיו הדולר זול, שהחוב שווה \$ 1,000 אסור לו לסכם עם החבר שיחזיר לו \$ 1,000, רק אם יש לקוח עכשיו כל הסכום של \$ 1,000, שבלא זה אין היתר ליתן שקלים ולהתחייב לשלם אחר כך בדולרים, מחשש שמא יתייקר הדולר ויחזיר לו יותר, [ולענין זה לכל הדיעות הרי הדולר דינו כפירי ולא כמטבעא]

אבל אם יש ללוה בדולרים את כל הסכום שמתחייב, מותר לו למכור את הדולרים בכסף של ההלואה, ובאופן זה שדינו כמכירה, וזה רק חשש ריבית אין צריך קנין כמבואר בסימן קס"ג].

העולה להלכה

להפך חוב של דולרים לשקלים [בארץ ישראל]

אם שווה היום השקלים כסכום הדולר מותר לו להפך החוב לשקלים, אבל הרבה פוסקים מוכרים שצריך שיעשו קנין על ההתחייבות שיחזיר לו שקלים,

וזה על ידי שיקבל הלקוח סודר [או כל חפץ] מהמלוה או מאדם אחר, ויגביה החפץ וכנגד זה יתחייב למלוה את הסכום בשקלים.

א. צריך שיהיה לקוח בשעת ההלואה לפחות 1 דולר

מתחילה יש להקדים שבדאי מכיון שלדעת רוב ככל הפוסקים כהיום הזה מטבע הדולר בארץ ישראל, דינו כפירא ולא כמטבעא, לכן יש לוודא שהיה לקוח לפחות דולר אחד בשעת ההלואה, שאם לא כן, אינו יכול להחזיר לו בשקלים יותר ממה שהיה שווה הדולר בשעת ההלואה, [כגון אם בשעת ההלואה היה ערך הדולר 3.5 ₪, יכול הלקוח להחזיר לו רק 3,500 ₪, ואסור שיחזיר לו 3,800 ₪].

ב. מותר לו להחזיר לו כשער של היום

מכיון שהיה לקוח דולר בשעת ההלואה לכן הרי החוב הוא \$ 1,000 ויכול לפרוע את ההלואה בשקלים כערך של שעת פרעון.

ג. אם רוצה להפך את החוב מותר, אולם נראה

שצריך לעשות כן על ידי קנין.

מכיון שנתבאר שהחוב הוא \$ 1,000 לכן שוב יכול להפך את החוב לשקלים כפי השער של היום, שהחוב יהיה 3800 ₪, ואף אם אחר כך ירד השער של הדולר ויהיה 3500 אפילו הכי ישלם לו 3800, [ומצד שני יפסיד שאם יעלה הדולר עוד ויהיה השער 4000 ₪, לא יוכל לקבל רק 3800 ₪, ומכיון שזה המחיר היום של הדולר מותר לסכם כן.

אלא שמכיון שזה לאחר ההלואה, נראה שצריך קנין לזה, כגון קנין סודר.

אולם יש מהפוסקים שמוסתפקים [חלקת בנימין סימן קס"ב [עמוד קע"ג], בשם ברית יהודה פרק י"ז הערה ט'] שיש לומר שגם בלא קנין אפשר להפך את ההלואה לשקלים, מכיון שעכשיו הרי חייב לו \$ 1,000, וזה שווה באמת 3,800, לכן אין צריך